

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR (1897-1976). Tunalı bir göçmen ailesinin oğludur. Babası, hayatı boyunca topraksız bir köylü olarak başkalarının toprağında ve hizmetinde çalışmıştır. Edirne’de doğan Aydemir, ilk ve ortaöğrenimini orada yaptı. Edirne Öğretmen Okulu’nu bitirdi. I. Dünya Savaşı’nda yedek subay olarak Kafkas cephesindeki çarpışmalara katıldı. Subay olan ağabeyleri I. Dünya Savaşı’nda şehit oldu. Aydemir de Sarıkamış Savaşı’nda yaralandı. Neslinin büyük çoğunluğu gibi o da Turancılık akımının ateşli bir taraftarıydı. Osmanlı İmparatorluğu çöküp Edirne işgal edilince, Turan’a koştı, öğretmenlik yaptı, gönüllü birlikler kurup savaflara katıldı. Bütün bu savaflar ve ihtilaller içinde kültür yetersizliğini kavradı. Moskova’ya ekonomi öğrenimine gitti. Türkiye’ye dönünce önce Ankara’da ekonomi öğretmenliği yaptı, sonra da devlet sektöründe yüksek görevler aldı. Atatürk’ün eşsiz takdirlerini kazandı, kendisini devrime adadı.

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR

Kırmızı
Mektuplar
— *ve* —
Son Yazılar

Remzi Kitabevi

KIRMIZI MEKTUPLAR VE SON YAZILAR / Şevket Süreyya Aydemir

© Remzi Kitabevi, 2019

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Eylül Duru
Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1948-4

BİRİNCİ BASIM: Çağdaş Yayınları, Haziran 1979
İKİNCİ BASIM: Remzi Kitabevi, Temmuz 2020

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Güven Mücellit, Mahmutbey Mah. 2622. Sokak
Güven İş Merkezi No: 6 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 45003 / Tel (212) 445 0004

İçindekiler

KIRMIZI MEKTUPLAR, 7

Kırmızı Mektuplar Üstüne	9
Önsöz	13
Li Ya-U'dan Aydemir'e Mektup	19
<i>Aydemir'den Li Ya-U'ya</i>	25
<i>Li'den Yeni Bir Mektup</i>	31
<i>Pavel Harasov'un Mektubu</i>	38
<i>Kırmızı Mektupların Doğuşu</i>	42
İngiltere Üstüne Düşünceler ve Pavel'le Karşılaşma	44
<i>Güneşli Bir İmparatorluk</i>	47
<i>Sömürgeler Tablosu</i>	48
<i>Taçsız Bir Kral</i>	50
<i>Pavel'le Karşılaşma</i>	52
<i>Başka Türlü Bir Üniversite</i>	56
<i>Askerlik Anıları</i>	62
<i>Üç Arkadaş</i>	65
<i>Gerçekler ve Hayaller</i>	71
<i>Devlerin Sonu</i>	75

SON YAZILAR, 89

Doğum Ağrısı mı Tükeniş mi?	91
Milli Eğitimde Sapma	96
Kitapların Zaferi.....	102

İnkılabımızın İdeolojisi.....	107
Aydınların Direnişi	113
İnönü'nün Dar Günleri	118
Dünkü, Bugünkü Arnavutluk	124
Keskin Kılıç Kullananlar	129
Eğer Uyanırsa	134
Şu Bilinmeyen Afrika.....	140
Doğuda Bir Çin Var	145

KIRMIZI MEKTUPLAR

Kırmızı Mektuplar Üstüne

Rahmetli Şevket Süreyya Aydemir, önemli yapıtlarından biri olan *Kırmızı Mektuplar*'ı tamamlama olanağı bulamadan 25 Mart 1976'da yaşama gözlerini yumdu. Ölümünden aşağı yukarı yedi-sekiz yıl önceden başlayarak hep bu *Kırmızı Mektuplar*'ı yazmayı tasarlar, her karşılaşmamızda ondan söz ederdi. Sonunda kararını verdi: ölümünden iki yıl kadar önce, aldığı notları epeyce geliştirdiğini, yakında yazmaya başlayacağını (bunu ayrıca bir-iki mektubunda da) belirtti. Bu konuda çok dikkate değer mektuplardan söz ediyordu. O düşsel mektuplar aracılığıyla dünyamızın sorunlarını yeniden değerlendiriyor, düşüncelerini durmaksızın yoğuruyordu. Bu arada, bu çalışmasını bitirince önemli bölümlerinin önce *Cumhuriyet*'te yayınlanmasını, sonra tamamını kitap olarak çıkarmayı düşündüğünü söylüyordu. Bu nedenle her fırsatta kendisine bu konuyu açıyor, çalışmasının ilerleyip ilerlemediğini soruyordum. Bir ara, yazış biçimi konusunda ikircimlendi: "Acaba roman biçiminde mi yazsam?" diyor, hazırlığını o yolda geliştirdiğini de sezdiriyordu. Sonradan bu düşüncesinden vazgeçtiğini, yazdığı notların birkaç sayfayı geçmemesinden anladım.

Neydi Bu Kırmızı Mektuplar?

Rahmetli üstat Aydemir, Rusya’da ihtilalin patlamasından bir süre sonra öğrenci olarak bulunmuştur. Oraya, I. Dünya Savaşı’nda, Doğu Cephesi’nde yedek subay olarak savaştıktan sonra, bilinçli bir yaş döneminde gitmişti. Moskova Üniversitesi’nde, dünyaya yeni bir düzen getirmenin coşkunluğu içindeki gençlerle tanışmıştı. Dünyanın çeşitli iklimlerinden, çeşitli uluslarından gençler vardı orada. Yeryüzündeki önemli deverimlerden⁽¹⁾ biri olan bir “ihtilal”ın yellerine vermişlerdi kendilerini.

1922 yılında Moskova Üniversitesi’nden mezun olan bu gençler, geldikleri ülkelere dönmüşler, oralarda çeşitli yazgılarla karşılaşmışlardır. *Kırmızı Mektuplar*’ın elimize geçen müsveddelerinden öğrendiğimize göre, Sovyet vatandaşı Pavel, Çin vatandaşı Li Ya-U, bu gençlerden hayatta kalabilen ve mektuplaştığı iki arkadaşdır. Ülkelerinde önemli görevler almışlardır. *Kırmızı Mektuplar*’ı tamamlamış olsaydı, mektuplaştığı başkalarını da tanımış olacaktık. Yazabildiği kadarında ancak bu iki arkadaşının mektuplarını değerlendirebildi.

Yazabildiği ve bizim yayınlama olanağı bulduğumuz kısımdan da anlaşılacağı gibi, bu mektuplara *Kırmızı Mektuplar* adını Pavel Harasov’un eşi vermiş. Bayan Harasov, biraz coşkulu, biraz gençlik taşkınlığına özentisi olarak görüyor bu mektuplaşmaları. Yaşlanmış bebekler, ak saçlı bebekler olarak görüyor onları. Ama onlar için “hoşlanıyorum bu kırmızı rüzgârlardan” diyor.

Öyküsel bir kurgu ve imgesel kişilerle mektuplaşmalar... Ama yaşanmış gerçekleri yansıtan bir imgesellik.

(1) Ş. S. Aydemir’in “ihtilal” ve “deverim”; “inkılap” ve “evrim” sözcüklerini, Türkçe-Osmanlıca ayrımının ötesinde ayrı ayrı anlam incelikleri yükleyerek kullandığı sizlerin de dikkatini çekecektir.

Rahmetli Aydemir'in *Cumhuriyet*'te yayınlamayı düşündüğü bu mektupların müsveddelerini, eski harflerle notlarını sayın kalıtçıları (vârisleri) değerlendirmek üzere gazetemize verdiler. İşte eldeki bu notlardan, tıpkılığını koruyarak bu yayınladığımız kısmı hazırlayabildik. Çok ilginç mektuplaşmalar. Ayrıca, mektupların arasına girerek Şevket Süreyya Aydemir'in olanları ve çağımızı nasıl değerlendirdiğini görecek, bir roman sürükleyiciliği içinde beğeniyle okuyacaksınız. Bu güzel yapıtı Şevket Süreyya'nın tamamlamadan ölmesine yanmamak olanağı var mı? Devrim sancısı çeken ve ülkenin sorunlarına kendilerini adanmış düşünürlerin kişilik dolu mektupları. Coşku taşan yorumlar. Bu kadarı bile okumakla mutlu kılıyor insanı. Rahmetli Aydemir'i, ölümünün üçüncü yılında, bu yapıtının tamamlanabilmiş kısmını gün ışığına çıkararak saygıyla anıyoruz.

Ayrıca bu müsveddeleri bize veren Ş. S. Aydemir'in kalıtçıları sayın eşi Leman Aydemir'e, oğulları sayın Orhan, Ertuğrul, Selçuk Aydemir'lere, bu konuda bize yardımlarını esirgemeyen sayın Kemal Tüfekçioğlu'na içten teşekkürü borç biliriz.

Sami Karaören

(*Cumhuriyet* gazetesi, 5 Mart 1979)

Önsöz

Bu kitap bir belgeler kitabı değildir. Bu kitapta çağdaş dünyamızın, fikir eylem ve kuruluşları arasında kendilerine özgü yapı, etken ve nitelikleri olan üç ayrı ihtilal ya da devrimin, biraz da kıyaslamalar yoluyla analitik bir gözden geçirilişi vardır. O ihtilal ya da devrimler ki, çağımıza kendi açılarından yeni değerler katmışlardır. Yeni kurumlar (yeni müesseseler) getirmişlerdir. Çağımıza, dünya ölçüsünde görüş ve katkıları olan yeni liderler yaratmışlardır. Böylece, bu ihtilallerin gölgelerinde gelişen bir çağ aşamamız var. Biz hâlâ bu aşamanın rüzgârları içinde savrulmaktayız. Gelecek yüzyıla ise hangi rüzgârlar egemen olacak, bilmiyoruz. Hem bu sorunun cevabını aramak için de acele etmemeliyiz. Fakat sanıyorum ki, yarınki yüzyıl, yaşadığımız yüzyıla herhalde benzemeyecektir. Ama biz gene kitabımıza dönelim.

Bu eserde sözlerimize üç ayrı ihtilal konu olmaktadır demiştik. Bunların biri Rus çarlığının, ikincisi eski Çin İmparatorluğu'nun, üçüncüsü de Osmanlı padişahlığının tarih ve onun ana problemlerini kapsar. Böylece de bu kitapta ele alınan konular, üç ayrı yapının, üç ayrı kültürün ya da uygarlı-

ğın, üç ayrı düzenine karşı üç ayrı ayaklanmanın temel faktörleriyle hikâyesidirler.

Ama nihayet bunların hepsi de, adına *Örazya* dediğimiz coğrafi alanı da içine alarak, Büyük Asya anamızın bağrında oluşmuşlardır. Bunlar tarihin üç büyük toplum çatlamasıdır ki, hem Büyük Asya anamızın kutsal bağı, hem çağımızın dünya ölçüsündeki akışı içinde gelişmişlerdir. Ama gene de birbirlerinin ne taklidi ne de uydusudurlar. Bunların her biri, hem kendi tarihlerinin uygarlık, kültür, fikir, eylem ve tecrübelerinin eseridirler; hem de aynı çağa karşı birer reaksiyon olarak ister istemez birbirlerinin etkisi altında bulunmaktadır.

Gerçi zaman, ters rüzgârlarını, en güçlü ihtilal ve devrimlerin akışları üzerinde de estirir. Yani zamanın etkileri bazen evrimsel değil, reaksiyoner de olabilir. 1789'da "İnsan Hakları" sloganlarıyla gelen Fransız İnkılabı'nın, zalim bir sömürge imparatorluğuna dönüşü gibi. Bu tür sapmaları, ele aldığımız devrimlerin oluşumlarında da görebiliriz. Rusya'da sınıfların tasfiyesi sonunda, idari baskı ve zulüm otoritesinin de ortadan kalkacağı ve devletin, bir ekonomik örgütlenme düzenine dönüşeceği ideali yerine bütün Rus tarihinde görülmemiş bir terör mekanizması ve kişisel diktatörlük, devrimi amaçlarından saptırmıştır.

Bütün devrimlerde olduğu gibi Çin'de de ihtilal denilen dev, kendi çocuklarını yemiştir. Örneğin Türkiye bile kendini doğuran ve bu doğumun karakterine damgasını vuran davalardan kopmuş gibidir. Başardığı milli kurtuluş hareketinin temel özelliklerini yitirmiştir. Şekilsiz, taklit bir demokrasi çabası içinde, soysuz bir oligarşiye yönelişin köksüz bir türediler kavgasının yıpranışlarına sürüklenmiştir.

Ama tarihi oluşumların ve birikimlerin kaçınılmazlığından doğan ihtilaller ve devrimler, gökten yağan nisan yağmurları

gibidir. Eğer topraklar bu yağmurlara açsa, onların filizlendir-diği tohumlar ölmezler. Meyvelerini mutlaka verirler. Bizim bu kitapta konumuz ise, sokakların karışıklığı ve fikirlerin soysuz-laşması değil, ele aldığımız devrimlerin özü ve bu devrimler arasındaki kıyaslamalardır.

Yani biz, bu devrimlerin hepsinde aslanan, kutsal olan, ama zamanla değişen ilkeleri bu eserde az çok belirtmeye çalışaca-đız. Çünkü kavramlar ve amaçlar da zamanın akışı içinde de-đişirler. Şu nedenle ki kavramlar ve amaçlar, toplumun şu ya da bu evresindeki sosyal yapının ifadesidirler. Bu yapı ve onu meydana getiren sosyal ilişkilerse durmadan değişirler. Bu de-đişme, ya bir evrim ya da bir geriye dönüş özlemi içinde olur. Ama ne şekilde olurlarsa olsunlar, bu yeni hamleler ya da ge-riye dönüş özlemleri, kendisi de bir madde olan toplumun ta-biatında vardır.

Bu değişmelerde veya eğilimlerde etken olan, elbette ki ko-şullar yahut sosyal birikimlerdir. Olaylar ise, sosyal koşullarda veya birikimlerde gelişen değişmelerin ancak sonuçlarıdır. Fakat bu sonuçlar da, koşullara ayrıca ve karşılıklı olarak etki-lerini yaparlar. İşte bu sosyal zincirleme, insanoğlu var olduk-ça toplumda durmadan sürüp gidecektir. Zaten uygarlıkların, fikirlerin tarihi, bu ardı arası kesilmeyen karşılıklı oluşumların tarihi demek değil midir? Daha doğrusu, hem doğanın hem toplumun yasası bu değil midir?...

O halde artık sorabiliriz: *Kırmızı Mektuplar* bir belgesel eser midir? Bir tarihi roman ya da hikâye midir? Hayır! Ama bu eser gene de koşulların ve olayların gerçeklerine dayanır. Evet, bu eserde yer verilen kahramanlarının kalemlerinde, gerçekler ve gerçeklerin hikâyesi dile gelir. Bu mektuplarda aslanan on-ları yazan kişiler değil, onların dünya görüşleridir. Sistemle-ri, tecrübeleri ve ortaya serdikleri gerçeklerdir. Bu eserde ger-çekler; olayların şartlara bağlılıkları, sonra da bu olayların o

